

Головкін Богдан Миколайович,
доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри кримінології та
кримінально-виконавчого права,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого, Україна, м. Харків
e-mail: bogdangolovkin75@gmail.com
ORCID 0000-0002-0333-9806

doi: 10.21564/2414–990x.149.200724
УДК 343.9.01

ТЕПЕРІШНЄ І МАЙБУТНЄ КРИМІНОЛОГІЇ

Статтю присвячено дослідженню сучасного стану кримінологічної науки та визначенню перспектив її розвитку у майбутньому. Здійснено огляд здобутків вітчизняної кримінології, наголошено на інтеграції знань про злочинність та боротьбу з нею, обґрунтовано когерентність і синергію наукових концепцій, запровадження системного методу пізнання злочинності та розроблення заходів превентивного впливу на її причини і умови. Зроблено висновок, що орієнтирами для подальшого розвитку кримінології будуть міжнародні цілі глобального людського розвитку, закріплені у Декларації тисячоліття ООН (2015 р.) і Порядку денному у сфері сталого розвитку до 2030 року.

Ключові слова: кримінологія; злочинність; наукова парадигма; синергія; системний підхід; інформаційні технології; боротьба із злочинністю.

Головкин Б. Н., доктор юридических наук, профессор, заведующий кафедрой криминологии и уголовно-исполнительного права, Национальный юридический университет имени Ярослава Мудрого, Украина, г. Харьков.

e-mail: bogdangolovkin75@gmail.com ; ORCID 0000-0002-0333-9806.

Настоящее и будущее криминологии

Статья посвящена исследованию современного состояния криминологической науки и определению перспектив ее развития в будущем. Осуществлен обзор достижений отечественной криминологии, отмечается интеграция знаний о преступности и борьбе с ней, обосновывается когерентность и синергия научных концепций, внедрение системного метода познания преступности и разработки мер превентивного воздействия на ее причины и условия. Сделан вывод, что ориентирами для дальнейшего развития криминологии будут международные цели глобального человеческого развития, закрепленные в Декларации тысячелетия ООН (2015 г.) и Повестке дня в области устойчивого развития до 2030 года.

Ключевые слова: криминология; преступность; научная парадигма; синергия, системный подход; информационные технологии; борьба с преступностью.

Вступ. Протистояння злочинної спільноти і цивілізованого суспільства має давню історію. Злочинність стала злободенною проблемою для більшості країн

світу, вирішити яку поки що не вдається. Протягом століть держава і суспільство намагаються боротися зі злочинністю, захищатися від злочинів, впливати на свідомість і поведінку правопорушників. У процесі цього протистояння зародилася й остаточно сформувалася кримінологія.

Нинішня система знань, понять і категорій кримінології сформувалася у період індустріального розвитку суспільства і неklasичної науки. Постіндустріальна стадія розвитку людства вимагає переосмислення й уточнення багатьох положень кримінологічної теорії, перегляду традиційних підходів до боротьби зі злочинністю. На сучасному етапі кримінологія проходить етап формування нової парадигми, зміни наукового світогляду, генерування ідей та упровадження інновацій. Майбутнє кримінології багато в чому визначається теперішнім станом наукової думки, а також перспективами розвитку кримінологічної доктрини і практики боротьби із злочинністю.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Незважаючи на світовий досвід інтеграції міжгалузевих знань про злочинність та боротьбу з нею, формування комплексних міждисциплінарних проблем та напрямів досліджень, вироблення загальних підходів до вирішення проблеми боротьби із злочинністю, у вітчизняному науковому середовищі зберігається традиція диференціації знань, окреслення чітких меж наукового пізнання і області предметних інтересів. Замість створення нових концепцій та формування банку новаторських ідей, провідні фахівці у галузі наук кримінального циклу помітно більше переймаються удосконаленням понятійного апарату, тлумаченням правових норм і положень законодавства, вибудовуванням уможлидних юридичних конструкцій, значна частина яких виявляється неробочими. Поряд з цим в академічному середовищі набирає обертів рух прихильників прозахідної наукової традиції, які виходять за рамки відомих знань, генерують нові ідеї, вступають у публічні дискусії, пропонують альтернативні підходи до вирішення вічних наукових проблем. У кримінально-правовій науці яскравими представниками прозахідної традиції є Ю. В. Баулін (Yu. V. Baulin), Н. О. Гурова (N. O. Gutorova), О. О. Дудоров (O. O. Dudorov), В. О. Навроцький (V. O. Navrotskiy), М. І. Хавронюк (M. I. Havronyuk), П. Л. Фріс (P. L. Fris), Є. Л. Стрельцов (E. L. Streltsov), Ю. А. Пономаренко (Yu. A. Ponomarenko) та ін. Серед кримінологів оригінальними поглядами вирізняються А. М. Бойко (A. M. Boyko), В. М. Дрьомін (V. M. Dremín), А. Ф. Зелінський (A.F. Zelinskiy), О. М. Костенко (O. M. Kostenko), В. О. Туляков (V. O. Tulyakov), В. І. Шаkun (V. I. Shakun) та ін.

Мета і завдання статті полягають у викладенні авторського бачення теоретичних засад кримінологічної науки та осмисленні напрямів розвитку кримінології у майбутньому.

Виклад основного матеріалу дослідження й отриманих результатів. Сучасний етап розвитку суспільства, науки і технологій обумовлює оновлення та постійний приріст системи кримінологічних знань. Розвиток інформаційного суспільства та супутні йому зміни наукового світогляду призвели до перегляду

багатьох уявлень про суспільство та усі явища і процеси, що в ньому відбуваються. Не стала винятком і кримінологія, предмет якої не може залишатися незмінним. Тепер і в найближчій перспективі межі предмета кримінології будуть розширюватися і охоплювати нові, раніше невідомі або не досліджені об'єкти соціальної дійсності. Це пов'язано з появою нових форм і видів злочинної поведінки, якісно іншим рівнем осмислення феномену злочинності, відкриттям досі не відомих причин, тенденцій і закономірностей поведінки людей у суспільстві та кіберпросторі, а також з інноваційними засобами боротьби із злочинністю.

У сучасному розумінні кримінологія – *це наука про закономірності виникнення, функціонування, розвитку злочинності і боротьби з нею*. Наведене визначення лаконічно відбиває сутність кримінології як науки про злочинність, форми і методи боротьби з нею. Боротьба із злочинністю – родовий термін, що на національному рівні позначає окремий напрям діяльності держави. Боротьба із злочинністю включає запобігання і протидію кримінальним правопорушенням. На міжнародному рівні використовується поняття «попередження злочинності».

Осмислення сутності окремої галузі знань починається із визначення її об'єкта і предмета. Слід зауважити, що питання об'єкта кримінології розглядається в літературі нечасто. Є твердження, що ним виступають суспільні явища, пов'язані із злочинністю, причинами й умовами злочинності, поведінкою особи злочинця в системі суспільних відносин, а також діяльність у сфері боротьби із злочинністю [1, с. 11– 12].

Із об'єктом кримінологічного вивчення тісно пов'язаний предмет кримінології. На теперішньому етапі розвитку предмет кримінології містить такі структурні елементи:

- злочинність;
- криміногенна і злочинна поведінка;
- злочинна спільнота;
- реальні та потенційні кримінальні загрози;
- особа злочинця та її особистість;
- жертви злочинів і їх віктимізація;
- детермінанти злочинності, причини та умови вчинення злочинів;
- боротьба із злочинністю, запобігання злочинам.

Одностайності серед науковців у розумінні поняття злочинності досі немає. Наразі відомо, що злочинність існує у суспільстві, належить до складно організованих соціальних систем, що постійно оновлюються і динамічно розвиваються. Злочинність створюється людьми, що задовольняють спільні інтереси, переслідують загальні цілі, вирішують схожі проблеми шляхом порушення кримінально-правових норм.

На мій погляд, злочинність являє собою різновид об'єктивно небезпечної поведінки, що несе загрозу для особи, держави, бізнесу і суспільства. Як правило, межі злочинності окреслені дією закону про кримінальну відповідальність у просторі, часі та за колом осіб. Проте далеко не всі об'єктивно небезпечні

форми поведінки (види діяльності), криміналізовані. У реальному житті час від часу стихійно виникають нові форми поведінки (види діяльності) соціальних суб'єктів, що заподіюють шкоду особі, суспільству, державі, суб'єктам господарювання і загрожують національній чи навіть міжнародній безпеці. Однак законодавець не завжди вчасно й адекватно реагує на вказані діяльнісні прояви шляхом закріплення у законі про кримінальну відповідальність нових кримінально-правових норм. Зараз новітні види об'єктивно небезпечної поведінки найчастіше виникають у кіберпросторі, у сфері обігу електронних грошей, використання штучного інтелекту, надання послуг, використання природних і трудових ресурсів.

Злочинність вмонтована у суспільне життя, є продуктом людської діяльності. Поза системою суспільних відносин вона не існує. Виходячи із наведеного, істотними ознаками злочинності є:

- об'єктивна небезпечність;
- антисуспільність;
- цілісність і динамічність;
- територіальна і часова поширеність.

Отже, злочинність – це об'єктивно небезпечна поведінка соціальних суб'єктів у системі суспільних відносин, що заподіює істотну шкоду правам людини, соціальним благам і життєво важливим інтересам особи, держави, бізнесу та суспільства.

Антисуспільна сутність злочинності полягає у заподіянні істотної шкоди правам і свободам людини, суспільним благам та загальним інтересам, у створенні стану небезпеки у суспільстві в цілому. Злочинність проявляється через вчинення кримінальних правопорушень (злочинів і проступків), різних за соціальною спрямованістю, суспільною небезпечністю та наслідками. Однак це можуть бути й інші, поки що не криміналізовані форми об'єктивно небезпечної поведінки людей у суспільстві та кіберпросторі.

На більш високому рівні наукового абстрагування злочинність виражається у злочинній поведінці членів суспільства, а також у злочинній діяльності організованих злочинних груп і злочинних організацій.

Системний підхід до пізнання злочинності передбачає розгляд цього об'єкта як множини одиничних і групових проявів, що інтегруються в структурні елементи, пов'язані між собою. З методологічної точки зору злочинність являє собою систему взаємозв'язків і відношень між її структурними елементами у межах системи суспільних відносин. Внутрішня стійкість системи злочинності забезпечується через цілеутворення злочинної поведінки (діяльності), або вибір соціальними суб'єктами незаконних шляхів і засобів задоволення спільних інтересів, вирішення схожих життєвих проблем, досягнення загальних цілей. Зовні така стійкість виражається у формі повторності і рецидиву вчинюваних кримінальних правопорушень. Внутрішня взаємодія структурних елементів злочинності відбувається через сукупність злочинних посягань, ідеальне або реальне поєднання різних форм злочинної поведінки, а також шляхом співучасті

у вчиненні кримінальних правопорушень членів злочинних груп, організованих злочинних груп і злочинних організацій.

Як відкрита соціальна система, злочинність зовні взаємодіє із подібними явищами і процесами, постійно змінюється під їх впливом і поширюється у просторі та часі. Крім того, будучи невід'ємною складовою суспільного буття, злочинність має властивість до самовідтворення і розвитку, пов'язаного із розвитком суспільства, зміною умов життя людей.

Злочинність не виникає на пустому місці. У неї є свої джерела, а саме криміногенна поведінка, що відхиляється від загальноприйнятих у суспільстві моральних і правових норм. Зазвичай криміногенна поведінка виражається у вчиненні адміністративних деліктів. Із криміногенною поведінкою тісно пов'язана злочинна поведінка.

На відміну від кримінального правопорушення, що зовні виражається у виконанні об'єктивної сторони злочинного посягання та є окремим актом протиправної поведінки (діянням, яке містять склад злочину), злочинна поведінка – поняття більш широке. Воно охоплює генезис протиправного вчинку, передумови вчинення кримінального правопорушення, дозлочинні етапи взаємодії особи із середовищем. Злочинна поведінка розуміється як процес, що розгортається у просторі і часі, включає не тільки протиправне діяння, але й психологічні явища, що йому передують та визначають генезис протиправного вчинку [2, с. 30–31]. Внутрішня сторона злочинної поведінки представлена інтелектуальною і вольовою активністю психіки, спрямованою на формування злочинного умислу та його реалізацію. Під впливом взаємодії особи із зовнішнім середовищем виникає намір злочинного посягання, приймається рішення про його реалізацію, відбувається виконання запланованого злочину та настання суспільно небезпечних наслідків. У кримінології злочинна поведінка вивчається у нерозривному зв'язку із особистістю злочинця і причинами вчинення кримінальних правопорушень. Указана поведінка складається із таких ланок: 1) кримінальна мотивація; 2) прийняття рішення вчинити злочин і його планування; 3) виконання прийнятого рішення та настання суспільно небезпечних наслідків.

Сучасний етап розвитку кримінологічних знань дозволяє відносити до предмета кримінології злочинну спільноту. Вона являє собою умовне об'єднання осіб, котрі взаємодіють між собою у межах спільної злочинної діяльності і представляють деструктивну колективну силу, яка впливає на важливі сфери суспільного життя. Члени злочинної спільноти мають спільні кримінальні інтереси і цілі, спілкуються між собою, дотримуються правил злочинного середовища, проявляють взаємовиручку. Сучасна злочинна спільнота не стільки протистоїть, скільки конкурує з державою за перерозподіл матеріальних благ, сфер впливу і прихильність маргінальних верств населення. Така спільнота зневажає публічними інтересами, намагається встановити корупційні ділові відносини з представниками органів державної влади та місцевого самоуправління, контролює тіньову економіку, володіє певною часткою доходів у великому бізнесі. Злочинна спільнота зберігає наступність поколінь, злочинні традиції, має ієрар-

хічну структуру або утворюється у виді мереж. Злочинна спільнота охоплює різні за ступенем зорганізованості та кількістю учасників злочинні об'єднання. Згідно з чинним кримінальним законодавством до злочинних об'єднань входять групи без попередньої змови, групи з попередньою змовою, організовані групи, злочинні організації. На чолі злочинної спільноти стоять «злочинці в законі», які управляють злочинними об'єднаннями в середині держави, розподіляють сфери кримінального впливу, консолідують зусилля великої кількості злочинців, згуртовують злочинну спільноту, вирішують конфліктні ситуації. На міждержавному рівні до складу злочинної спільноти входять транснаціональні організовані злочинні групи і злочинні організації мафіозного типу. Управляються такі об'єднання злочинців транснаціональними корпораціями. Злочинна спільнота виконує рекрутингові, організаційні, координаційні, управлінські функції щодо забезпечення злочинної діяльності злочинних об'єднань та захисту їх членів від кримінального переслідування.

У майбутньому предмет кримінології може розширитися за рахунок вивчення міжнародних кримінальних корпорацій та їх злочинної діяльності, а також дослідження нових форм злочинної поведінки у сфері високих технологій.

Невід'ємною складовою сучасної кримінології має бути виявлення, розпізнавання, аналіз реальних і потенційних кримінальних загроз з метою вироблення пропозицій щодо адекватного реагування на них державою, органами охорони правопорядку, міжнародною спільнотою. Уже сьогодні для цих завдань використовуються нові методи і технології опрацювання великих даних. Зокрема, для боротьби з організованою злочинністю успішно використовується метод «Big Data», а для протидії кіберзлочинам добре зарекомендувала себе технологія «Block Chain». В умовах активної цифрової трансформації економіки і суспільства з'являються все нові і нові форми об'єктивно небезпечної поведінки, насамперед у кіберпросторі, а також пов'язаних із глобалізацією економіки та відносин між людьми. З огляду на це завдання кримінології полягає у проведенні постійного моніторингу соціального середовища і кіберпростору задля виявлення явищ та процесів, що несуть об'єктивну загрозу для людей. Про виявлені за результатами моніторингу нові небезпечні форми поведінки кримінологія сигналізує відповідним органам державної влади та органам охорони правопорядку для прийняття заходів реагування (наприклад, удосконалення позитивного правового регулювання, криміналізації або декриміналізації певних діянь).

До предмета кримінології належить особа злочинця та її особистість. Особа злочинця являє собою сукупність криміногенних ознак, аморальних якостей та індивідуально-психологічних властивостей, що у поєднанні із зовнішніми обставинами обумовили прийняття рішення про вчинення кримінального правопорушення. Це поняття охоплює сукупність усіх ознак і властивостей (біосоціальних ознак, психофізіологічних особливостей, індивідуально-психологічних якостей, кримінально-правових ознак), що усебічно характеризують

злочинця як члена суспільства і суб'єкта протиправної поведінки. Поняття ж «особистість злочинця» відображає його внутрішній світ і виражається у такій інтегруючій властивості, як криміногенна спрямованість особистості, або схильність до злочинної поведінки (психічна готовність до вчинення злочинів). Зазначена спрямованість утворюється як система індивідуально значущих цінностей, моральних якостей, когнітивних властивостей, емоційних і вольових рис, що відображають негативне сприйняття і ставлення до кримінально-правових норм, інших людей, навколишньої дійсності. Криміногенна спрямованість особистості втілюється у кримінальній мотивації і внутрішній готовності до злочинної поведінки. Значною мірою така спрямованість визначає характер і спосіб злочинної поведінки.

Поряд із злочинцями кримінологія вивчає і жертв кримінальних правопорушень та їх віктимізацію. У кримінології категорія «жертва» застосовується до соціального суб'єкта (фізичної особи, суб'єкта господарювання, етнічної групи, професійної спілки, національної меншини, релігійної організації, громадського об'єднання, територіальної громади, народу), якому кримінальними правопорушеннями заподіяно матеріальну, моральну або фізичну шкоду, незалежно від визнання вказаних суб'єктів потерпілим у процесуальному порядку. Головною властивістю жертв злочинів є віктимність або підвищена уразливість соціальних суб'єктів перед злочинними посяганнями за певних зовнішніх обставин. Віктимізація соціальних суб'єктів означає заподіяння шкоди носіям підвищеної віктимності, набуття ними соціального статусу жертви злочину. Під віктимізацією розуміється сукупність правових, економічних та соціально-психологічних чинників, що впливають на стан захищеності членів суспільства від злочинності [3, с. 126–127].

Наступною складовою предмета кримінології є детермінація злочинності, тобто відношення, взаємозв'язок та взаємодія між явищами, процесами, станами, подіями суспільного життя, що породжують злочинність, зумовлюють її існування та розвиток. Серед різноманітних видів детермінації, що відображають універсальний зв'язок та взаємодію між усіма об'єктами соціальної дійсності, найбільше кримінологічне значення мають причини, умови, кореляти, зв'язок станів і функціональна залежність. Причинами злочинності виступають криміногенні деформації правової свідомості і правової культури певної частини суспільства, що породжують протиправну поведінку людей. Тоді як умовами злочинності визнаються кризові явища і процеси суспільного життя, складна соціальна ситуація, що створюють можливості для вчинення кримінальних правопорушень.

Соціальним призначенням (головним завданням) кримінологічної науки є розроблення науково обґрунтованих рекомендацій щодо боротьби із злочинністю. Боротьба із злочинністю ведеться на національну рівні. На міжнародному рівні здійснюється попередження злочинності. Боротьба із злочинністю включає державну політику, антикримінальне законодавство, комплекс заходів впливу на причини й умови злочинності і злочинної поведінки, притягнення злочинців до

кримінальної відповідальності, виконання кримінальних покарань, міжнародну співпрацю у сфері забезпечення правопорядку. Як родове поняття, боротьба із злочинністю складається із запобігання кримінальним правопорушенням, передовсім злочинам, і протидії злочинності.

Запобігання злочинам – це система заходів, спрямованих на виявлення та усунення причин та умов, що сприяють вчиненню злочинів, а також позитивний вплив на поведінку осіб, схильних до вчинення кримінальних правопорушень. Метою запобігання злочинам є недопущення їх вчинення. Якщо запобігти вчиненню злочинів не вдалося, тоді починається протидія їм.

Протидія злочинності являє собою діяльність органів кримінальної юстиції та інших уповноважених суб'єктів щодо виявлення, припинення, розслідування та притягнення до відповідальності винних у вчиненні кримінальних правопорушень. Протидія злочинності передбачає також недопущення розвідувально-підривної діяльності спеціальних служб іноземних держав, організацій чи окремих осіб з метою захисту та забезпечення безпеки громадян, суспільства і держави від протиправних посягань [4, с. 386]. Метою протидії злочинності є охорона правопорядку, забезпечення публічної безпеки та зменшення негативного впливу злочинності на суспільне життя. І запобігання, і протидія злочинності та її проявам складається із системи заходів та механізму їх реалізації, що здійснюється на законних підставах уповноваженими державними органами. Недержавні суб'єкти і громадяни беруть участь у запобіганні і протидії злочинності тільки у встановлених законодавством межах.

На міжнародному рівні здійснюється попередження злочинності. На думку В. І. Шакуна (V. I. Shakuna) йдеться про реалізацію міжнародно визнаних принципів, стандартів і норм урядами різних країн, національними органами кримінальної юстиції, недержавними установами, міжнародними правоохоронними органами і організаціями, що спрямовані на зниження впливу криміногенних факторів на суспільство, захист жертв злочинів і свідків, запобігання злочинам і виправлення засуджених осіб [4, с. 351].

З'ясувавши теоретичні положення кримінологічної науки, слід перейти до оцінки її сучасного стану. Наразі розвиток кримінології йде двома основними шляхами: 1) розширення сфери застосування прорадянської парадигми кримінологічної науки, уточнення її понятійного апарату, накопичення і прирощення нових знань; 2) перегляд існуючої парадигми, започаткування нових методологічних підходів до вирішення ключових кримінологічних проблем, оновлення доктрини кримінології.

Зазначу, що вітчизняна кримінологія здебільшого розвивається у напрямі модернізації наукової парадигми, уточнення класичних положень кримінологічної доктрини, розширення сфери застосування кримінологічних знань, а також шляхом проведення досліджень нових видів злочинів і типів злочинності.

Водночас у системі кримінологічних знань, на зразок американської та англійської традицій, сформовано нові наукові напрями, що отримали такі найменування, як-то: натуралістична кримінологія – О. М. Костенко

(О. М. Kostenko), політична кримінологія – М. Максфілд (M. Maxfield), Н. А. Зелінська (N. A. Zelinska), інституціональна кримінологія – В. М. Дрьомін (V. M. Dremín), регіональна кримінологія – А. М. Бабенко (A. M. Babenko), пенітенціарна кримінологія – І. Г. Богатирьов (I. G. Bogaturev), О. М. Джужа (O. M. Dzhezha), сімейна кримінологія або кримінофамілістика – Д. А. Шестаков (D. A. Shestakov), криміноотеологія – Г. Л. Касторський (G. L. Kastorskyi), кримінопенологія – О. В. Старков (O. V. Starkov), кримінальна армологія – Д. А. Корецький (D. A. Koretskyi), криміновіоленсіологія – О. В. Старков (O. V. Starkov), О. В. Тюменев (O. V. Tyumeneev), аналітична кримінологія – С. Г. Ольков (S. G. Olkov), економічна кримінологія – В. Ругієро (V. Ruggiero), екологічна кримінологія – Р. Е. Парк (R. E. Park), Е. Берджесс (E. Burgess), цифрова кримінологія – В. С. Овчинський (V. S. Ovchinskyi) та ін.

Тенденція вирізнення в системі кримінологічних знань нових напрямів кримінологічних досліджень, створення теорій середнього рівня та нових методологічних підходів до пізнання злочинності, напевно, збережеться й надалі. На мій погляд, методологічний плюралізм, розроблення нетрадиційних наукових концепцій, нової доктрини кримінології заслуговує на підтримку і позитивно сприймається всією науковою спільнотою. Але багатоаспектність наукового пізнання не має нічого спільного з порушенням принципів цілісності і системності кримінологічних знань. У зв'язку з цим навряд чи правильно іменувати нові напрями кримінологічних досліджень, самостійні комплекси (підгалузі) кримінологічних знань, окремими «кримінологіями». Це суперечить основам наукознавства. У міру виокремлення нових форм і проявів злочинності, технологій злочинної поведінки кількість «кримінологій» буде невпинно зростати, що може призвести до втрати самостійного статусу кримінологічної науки.

Позитивною тенденцією у вітчизняній кримінології є перегляд парадигми наукового знання, пошук нової методології кримінологічних досліджень. Щоправда, цей процес іде повільними темпами і здебільшого забезпечується зусиллями окремих науковців.

Так, на думку О. М. Костенка (O. M. Kostenka), позитивістські уявлення про злочинну поведінку і природу злочину є застарілими і безперспективними. Замість цього слід розвивати натуралістичну доктрину кримінологічної науки, яка спрямовує пошук засобів розв'язання фундаментальних проблем протидії злочинності у сферу пізнання законів соціальної природи, а не правової регламентації державою поведінки людей. Узгодження із законами соціальної природи волі та свідомості якомога більшого числа людей сприятиме формуванню антикримінальної культури, що і є радикальним засобом протидії злочинності [5, с. 207].

Інакше розмірковує Є. Л. Стрельцов (E. L. Streltsov). Згідно з його позицією, кримінологічні ідеї, погляди, перевірені практикою концепції, доктринальні підходи до протидії злочинності мають упроваджуватися у кримінальне законодавство з метою його оновлення та удосконалення, а також у практику реагування держави на прояви злочинності. При цьому спочатку слід затвер-

дити Загальнодержавну кримінологічну доктрину, а вже потім найважливіші її положення потрібно закріпити у відповідних нормативно-правових актах [6, с. 229–239].

На сучасному етапі спостерігається активне упровадження системного підходу у кримінологічних дослідженнях. Все частіше злочинність, її причини та умови, особа злочинця, запобігання і протидія злочинності розглядаються як сукупність взаємозалежних елементів, що утворюють єдине ціле і мають одне призначення або мету. Крім того, принципи та ідеї системології втілюються у філософії й методології науково-дослідної діяльності, науковому світогляді і творчості [7, с. 158–160].

Разом з фундаментальними розробками здійснюються численні прикладні кримінологічні дослідження. Серед них найбільшу наукову цінність становить вивчення новітніх видів злочинної поведінки. До останніх належать злочинні прояви у сферах охорони інтелектуальної власності [8], корпоративної діяльності [9], використання інформаційно-комунікаційних технологій [10], а також дослідження корупційних практик у сфері державного управління і підприємницької діяльності [11].

Стосовно перспектив розвитку кримінологічної науки можна зазначити наступне. Майбутнє кримінології визначатиметься завданнями, які їй доведеться вирішувати незабаром. На міжнародному рівні йтиметься про глобальні виклики і загрози, з якими вже зіштовхується людство. На національному рівні розвиток кримінології одночасно відбуватиметься за напрямом створення нових теорій, модернізації кримінологічної доктрини, а також шляхом розроблення прикладної кримінології, посилення її аналітичної складової, розширення сфери застосування результатів кримінологічних досліджень. У будь-якому разі майбутнє кримінології нерозривно пов'язане з подальшим розвитком науки і технологій, науково-технічним прогресом в цілому.

Ураховуючи зазначене, спочатку варто визначити коло життєво важливих проблем людства, у вирішенні яких напевне візьме участь кримінологічне співтовариство.

У Декларації тисячоліття ООН, прийнятій у 2000 р. 189-ма країнами, у тому числі Україною, на Саміті тисячоліття ООН проголошено курс на сталий розвиток і покращення життя людей у всьому світі. При цьому основним викликом світового масштабу названо негативні наслідки глобалізації, які найбільш відчутно проявляються у країнах з перехідною економікою. Стверджується, що ключовими проблемами для світової спільноти є забезпечення безпеки, подолання бідності, охорона довкілля, дотримання прав людини, захист соціально вразливого населення. Відповідно до положень Декларації тисячоліття країни-члени ООН зобов'язані зосередити свої зусилля на боротьбі з бідністю; міжнародним тероризмом; транснаціональною злочинністю в усіх її проявах, включаючи торгівлю людьми і відмивання «брудних грошей»; на боротьбі з незаконним обігом наркотиків, стрілецької зброї і легкого озброєння; з усіма формами насильства щодо жінок, проявами расизму і ксенофобії; з порушенням

прав людини і прав дітей, у тому числі протидію участі дітей у збройних конфліктах, дитячій проституції і дитячій порнографії [12].

У резолюції Генеральної Асамблеї ООН «Перетворення нашого світу: Порядок денний у сфері сталого розвитку до 2030 року», прийнятій на Саміті ООН зі сталого розвитку у 2015 р., проголошено 17 Цілей сталого розвитку і 169 завдань, що у довгостроковій перспективі стимулюватимуть діяльність у стратегічно значущих для людства і планети сферах суспільного життя. Такі Цілі спрямовані на викорінення бідності в усіх її формах і проявах, включно з крайньою бідністю; захист прав людини та сприяння гендерній рівності; боротьбу з нерівністю всередині країн та між ними; побудову миролюбного, справедливого та всеохопного суспільства; забезпечення надійного захисту планети та її природних ресурсів; створення умов для сталого, всеохопного і безперервного економічного зростання, процвітання всього людства і гідної праці для всіх з урахуванням різних рівнів розвитку і спроможності країн. Серед глобальних загроз сталому розвитку людству зазначено колосальні диспропорції у розподілі можливостей, матеріальних цінностей та влади; конфлікти, що загострюються; насильницький екстремізм і тероризм; безробіття, особливо серед молоді; вимушене переміщення населення; виснаження природних ресурсів і несприятливі наслідки погіршення стану навколишнього середовища [Див.: 13, с. 5].

Виробленню дорожньої карти із реагування на виклики та загрози, що стають на шляху сталого соціально-економічного розвитку та побудови нового світового порядку, присвячений Чотирнадцятий конгрес ООН з попередження злочинності і кримінального правосуддя, проведення якого планувалося 20–27 квітня 2020 р. і було відкладено. Метою Конгресу стане вироблення порядку денного на період до 2030 р. за тематикою «Активізація заходів попередження злочинності, кримінального правосуддя і забезпечення верховенства права». На Конгресі заплановано до обговорення такі проблеми: створення усеохопної стратегії попередження злочинності в інтересах соціально-економічного розвитку; комплексні підходи до вирішення проблем, що стоять перед системою кримінального правосуддя; багатоаспектні підходи до утвердження верховенства права, включаючи сприяння формуванню культури законності з повагою до культури самобутності; міжнародна співпраця і технічна допомога у попередженні усіх форм злочинності та боротьбі з ними, включаючи тероризм в усіх його формах, а також нові і такі, що з'являються форми злочинності. На цьому Конгресі також передбачається проведення семінарів-практикумів: попередження злочинності на фактичній основі: статистичні дані, показники і оцінка на підтримку успішної практики; зниження рецидивізму: виявлення факторів ризику і розроблення рішень; просвітництво і мобілізація молоді як ключовий фактор стійкості суспільства до злочинності; сучасні тенденції у сфері злочинності, останні зміни і нові рішення, зокрема використання сучасних технологій як засобу вчинення злочинів та інструменту боротьби із злочинністю [15].

Із наведених стратегічних документів убачається, що до 2030 р. ключовими проблемами для кримінологічних досліджень стануть: виживання людей

у запеклій боротьбі за доступ до економічних і природних ресурсів; протидія різним формам і проявам насильства та інших порушень основоположних прав і свобод людини; забезпечення особистої і колективної безпеки в системі соціальної взаємодії; охорона навколишнього середовища; використання інформаційних технологій у злочинних цілях; протидія транснаціональній злочинності і тероризму; наркозлочинності і торгівлі зброєю та ін. Крім того, науковий потенціал кримінологічних установ спрямовуватиметься на розроблення засобів та інструментів зменшення впливу на стан злочинності і суспільне життя таких негативних соціальних явищ, як бідність, соціальна несправедливість і нерівність, зловживання владою, зловживання правом як органами влади, так і широкими верствами населення.

Стосовно розвитку кримінології в Україні слід зазначити, що продовжиться формування нового світогляду, сучасних уявлень про соціальну взаємодію, складно організовані динамічні системи. В епоху нестабільного розвитку вимогою часу стане міжгалузєва інтеграція знань про онтологію і феноменологію злочинності. Значний вплив на розвиток як фундаментальної, так і прикладної кримінології здійснюватиме стан і тенденції поширення злочинності в Україні і світі.

Немає сумніву, що зараз і в майбутньому розвиток злочинності залежатиме від суспільного буття, колективного мислення і поведінки людей. У розробках філософів, політологів та соціологів стан сучасного суспільства характеризується шаленим динамізмом і нестабільністю, наростанням ентропії, збільшенням актуальних та потенційних ризиків, що важко розпізнати і передбачити. Це означає, що існуючі концепції пояснення причин злочинності незабаром виявляться непрацюючими, адже вони створювалися у минулому столітті на базі матеріалістичної діалектики, лінійного мислення, тогочасних уявлень про світ людей, ієрархію цінностей, правила та норми людської поведінки у стабільному суспільстві.

Нинішні уявлення про суспільство і все, що в ньому відбувається, стрімко змінюються. Світ людей і соціальна взаємодія виявилися набагато складнішими, ніж вважалося раніше. У доповіді Римського Клубу «Com on! Капіталізм, недалекоглядність, населення і руйнування планети», підготовленій президентами Клубу Єрнстом Вайцеккером та Андерсом Війкманом, застерігається, що сучасний світ перебуває у стані безладу і переживає період кризи. Планета деградує, авторитаризм і фундаменталізм на підйомі, спекулятивний капітал торжествує. Криза не є циклічною, натомість вона зростає і не обмежується лише природою навколо нас. Існують також соціальна, політична, культурна та моральна кризи, криза демократії, ідеологій та загальна криза капіталістичної системи [15, с. 1–4]. Керівники Римського Клубу і провідні експерти дійшли однозначного висновку про неминучість докорінної зміни парадигми розвитку цивілізації. На їхню думку, у пізнанні соціальної дійсності слід рухатися від матеріалізму, лінійного мислення і спрощених (схематичних) уявлень про навколишній світ до синергії, створення образу «повного світу» із досить сумнівними перспективами

подальшого розширення своїх кордонів. Завдяки технологіям і діджиталізації, що охопили увесь світ, на зміну лінійному (керованому і прогнозованому) розвитку цивілізації прийшов експоненціальний розвиток, траєкторію якого, а тим більше наслідки для людства, важко спрогнозувати [15, с. 1–11].

У контексті сказаного з'являється перспектива для імплементації у кримінологічну доктрину принципів і положень теорії самоорганізації, синергії різних концепцій, вироблення міждисциплінарних знань, а також подальшого упровадження синергетичного методу пізнання злочинності, утвердження системного підходу до розуміння злочинності та розроблення засобів та інструментів превентивного впливу на її причини та умови. Як відомо, за допомогою синергетичного методу досліджуються механізми і закономірності самоорганізації соціальних систем, внутрішні міжелементні зв'язки, взаємопов'язаність систем різного типу, їх рух та саморозвиток [16, с. 154–156].

З точки зору філософії, парні категорії «хаос» і «порядок» взаємопов'язані, співвідносяться як діалектичні протилежності, постійно переходять одна в іншу. Проте у впорядкованих явищ є причина, що їх породжує, визначає повторюваність, послідовність і прогнозованість розвитку. У кримінології причини хаосу, спонтанних вчинків, випадкових подій, збігу обставин ще й досі залишаються невстановленими. Хаотичні соціальні процеси, випадкові взаємодії людей, спонтанні рішення і вчинки майже неможливо спрогнозувати. Серед кримінологів немає єдності у розумінні ключового питання щодо того, чим більше керуються люди у повсякденному житті і виборі оптимального варіанта поведінки: здоровим глуздом, раціональністю, правовими приписами, вимогами моралі, соціальними цінностями, чи миттєвими бажаннями, емоціями, пристрастями, зовнішніми обставинами? Судячи з теорії обмеженої раціональності, розробленої нобелівським лауреатом Г. Саймоном (G. Simon), людям притаманна обмежена раціональність при виборі варіанта поведінки у конкретній ситуації. Більшість рішень доводиться приймати в умовах браку часу і неповної інформації про обставини, в яких доведеться діяти. Тож люди задовольняються тими рішеннями і моделями поведінки, що загалом забезпечують прийнятний результат [17, с. 28–29]. Іншими словами, у потоці повсякденних подій і обставин люди вкрай рідко обирають оптимальний варіант поведінки (здійснюють раціональний вибір). В умовах невизначеності і постійної зміни зовнішніх обставин рішення приймаються на чуттєво-емоційній основі на користь ергономічного варіанта поведінки, що забезпечить швидкий результат.

У перспективі прикладна кримінологія розвиватиметься шляхом упровадження результатів четвертої промислової революції, зокрема, технологій аналізу великих даних (Big Data and Analytics), моделювання (Simulation), горизонтальної та вертикальної системної інтеграції (Horizontal and Vertical system Integration), штучного інтелекту (Piece Intellect), штучних нейронних мереж (Artificial neural networks). Ці та інші технології дозволяють в автоматичному режимі збирати, інтегрувати, обробляти величезні обсяги структурованих і неструктурованих даних про правомірну, неправомірну і злочинну

поведінку людей, здійснювати моделювання поведінки у типових ситуаціях. Крім того, програмне забезпечення дозволяє створювати і постійно оновлювати багатопрофільну модель злочинності, здійснювати картографування місць вчинення злочинів, визначати новітні тенденції розвитку злочинності, прогнозувати тренди її розвитку на майбутнє, забезпечувати правоохоронні органи якісними аналітичними матеріалами. Зазначимо, що для охорони правопорядку на рівні територіальних громад уже зараз запроваджуються технології Інтернету речей (Internet of Things), а також інформаційно-аналітичний комплекс «Безпечне місто» (Smart City).

Прорив у розвитку прикладної кримінології здійснять штучний інтелект, біотехнології і нанотехнології. Використання інноваційних розробок забезпечить прийняття швидких і правильних управлінських рішень, дозволить формувати громадську думку, впливати на погляди та настрої великої кількості людей, корегувати негативні елементи суспільної свідомості, швидко доносити до широкого загалу положення чинного законодавства і контролювати його дотримання. З-поміж іншого, цифрові технології дають можливість для побудови системи тотального контролю і механізму управління поведінкою людей у суспільстві. Невдовзі засобами штучного інтелекту, а також генної інженерії можна буде діагностувати психічні розлади, схильність до неправомірної і злочинної поведінки, класифікувати людей на групи за ступенем благонадійності, корегувати психофізіологічні вади людини, а також негативні риси характеру, що впливають на вибір протиправних форм задоволення повсякденних потреб та інтересів.

Висновки. На підставі викладеного вважаю, що у майбутньому значення кримінології у вирішенні проблем людства буде зростати, а сфера застосування результатів кримінологічних досліджень розширюватиметься. На базі кримінології відбуватиметься синтез галузевих знань про злочинність, форми і методи боротьби з нею. Розроблятимуться нові засоби та інструменти превентивного впливу на злочинність, а також засоби захисту людей і майна від злочинних посягань.

Список літератури

1. Кримінологія : підручник / за заг. ред. Л. С. Сміяна, Ю. В. Нікітіна. Київ : Національна академія управління, 2010. 496 с.
2. Механизм преступного поведения / Ю. М. Антонян, Н. А. Бароновский, П. С. Дагель и др.; за ред. В. Н. Кудрявцева. Москва : Наука, 1981. 248 с.
3. Головкін Б. М. Віктимна поведінка жертв злочинів. *Проблеми законності*. 2016. Вип. 135. С. 124–135. doi: <https://doi.org/10.21564/2414-990x.135.83130>.
4. Велика українська юридична енциклопедія : у 20 т. / Нац. акад. прав. наук України; Ін-т держави і права імені В. М. Корецького НАН України; Нац. юрид. ун-т імені Ярослава Мудрого. Харків : Право, 2019. Т. 18: Кримінологія. Кримінально-виконавче право / редкол. : В. І. Шахун, В. І. Тимошенко та ін. 544 с.
5. Костенко О. М. Модернізація доктрини сучасної кримінології у парадигмі соціального натуралізму. *Вісник Асоціації кримінального права України*. 2014. № 1(2). С. 190–208.
6. Стрельцов Є. Л. Реалізація кримінологічних ідей у кримінально-правових приписах. *Вісник Асоціації кримінального права України*. 2014. № 1(2). С. 228–241.

7. Оболенцев В. Ф. Базові засади системного аналізу запобігання злочинності в Україні. *Проблеми законності*. 2015. Вип. 130. С. 155–161. doi: <https://doi.org/10.21564/2414-990x.130.53682>.

8. Новіков О. В. Кримінологічна характеристика та запобігання злочинності у сфері інтелектуальної власності : монографія. Харків : Право, 2018. 182 с.

9. Пивоваров В. В., Маковецька В. В. Кримінальна відповідальність корпорацій: проблема визначення вини. *Теорія і практика правознавства*. 2014. Вип. 2 (6). URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/tipp_2014_2_35.

10. Таволжанський О. В. Основи державної кіберполітики України: формування та реалізація. *Науково-інформаційний вісник Івано-Франківського університету права імені Короля Данила Галицького: Серія Право*. 2017. № 4 (16). С. 158–164.

11. Запобігання корупції : підручник / Б. М. Головкін, О. Ю. Шостко, О. В. Новіков та ін. ; за заг. ред. Б.М. Головкіна. Харків : Право, 2019. 296 с.

12. Декларація тисячоліття Організації Об'єднаних Націй : затверджена резолюцією 55/2 Генеральної Асамблеї від 8 вересня 2000 р. URL: zakon.rada.gov.ua/Laws/show/995_621 (дата звернення 09.04.2020).

13. Перетворення нашого світу: Порядок денний у сфері сталого розвитку до 2030 року : Резолюція Генеральної Асамблеї ООН від 25 вересня 2015 року: A/70/L.1. URL: undocs.org/ru/A/70/L.1 (дата звернення 10.04.2020).

14. 14th UN Congress on Crime Prevention and Criminal Justice (the Kyoto Congress). URL: moj.go.jp/KYOTOCONGRESS2020/en/ (дата звернення 23.04.2020).

15. Ернст Ульріх фон Вайцезекер, Андерс Війкман *Сом он! Капіталізм, недалекоглядність населення і руйнування планети. Доповідь Римського клубу*. Саміт-книга, 2019. 276 с.

16. Філософія науки : навч. посіб. / О. М. Кузь, В. Ф. Чешко. Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2017. 172 с.

17. Herbert A. Simon. Rationality as Process and as Product of Thought. Richard T. Ely Lecture. *American Economic Review*, May 1978, vol. 68, no. 2, p. 1–16.

References

1. Smiyan, L.S., Nikitin, Yu.V. (2010). *Kriminologiya*. Kuiv: Natsionalna akademiya upravlinnya [In Ukrainian].

2. Antonyan, Yu.M., Baranovskyi, N.A., Dagel, P.S., Dybovik, O.L. et al. (1981). *Mehanizm prestypnogo povedeniya*. V. N. Kydryavtsev (Ed.). Moscow: Nayka [In Russian].

3. Holovkin, B.M. (2016). Viktumna povedinka zhertv zlochuniv. *Problemu zakonnosti*, 135, 124–135. doi: <https://doi.org/10.21564/2414-990x.135.83130> [In Ukrainian].

4. Veluka ukrainska yuruduchna entsuklopediya. (Vols. 1–20); Vol 18: *Kruminologiya. Kriminalno-vukonavche pravo*. (2019). V. I. Shakun, V. I. Tumoshenko et al. (Eds.) [In Ukrainian].

5. Kostenko, O.M. (2014). Modernizatsiya doktrunu sychasnoi kruminologii y paradugmi sotsialnogo natyralizmu. *Visnuk Asotsiatsii krumonalnogo prava Ukrainu*, 1(2), 190–208 [In Ukrainian].

6. Streltsov, E.L. (2014). Realizatsiya kruminologichnuh idei y kruminalno-pravovuh prupusah. *Visnuk Asotsiatsii krumonalnogo prava Ukrainu*, 1(2), 228–241 [In Russian].

7. Obolentsev, V.F. (2015). Bazovi zasadu sistemnogo analizy zapobigannya zlochunosti v Ukraini. *Problemu zakonnosti –Problems of legality, issue 130*, 155–161. doi: <https://doi.org/10.21564/2414-990x.130.53682>.

8. [In Ukrainian].

9. Novikov, O.V. (2018). *Kruminologichna harakterustuka ta zapobigannya zlochunosti y sferi intelektualnoi vlasnosti*. Kharkiv: Pravo [In Ukrainian].

10. Puvovarov, V.V., Makovetska, V.V. (2014). Kruminalna vidpovidalnist korporatsyi: problema vuznachennya vunu. *Teoriya i praktuka pravoznavstva, issue 2 (6)*. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/tipp_2014_2_35 [In Ukrainian].

11. Tavolzhanskyi, O.V. (2017). Osnovu derzhavnoi kiberpolituku Ukrainu: formuvannya ta realizatsiya. *Naykovo-informatsiynui visnik Ivano-Frankivskogo universitetu prava imeni Korolya Danula Galutskogo: Seriya Pravo, 4. (16), 158–164* [In Ukrainian].
12. Holovkin, B.M., Shostko, O.Yu., Novikov, O.V. et al. (2019). Zapobigannya koruptsii. B.M. Holovkin (Ed.). Kharkiv: Pravo [In Ukrainian].
13. Deklaratsiya tusyacholittya Organizatsii Obiednanuh Natsyi: zatverdghena rezolyutsieyu 55/2 Generalnoi Asamblei vid 08 veresnya 2000 roky. URL: zakon.rada.gov.ua/Laws/show/995_621 [In Ukrainian].
14. Peretvorennaya nashogo svity: Poryadok dennui y sferi stalogo rozvutky do 2030 roky: Rezolyutsiya Generalnoi Asamblei OON vid 25 veresnya 2015 roky: A/70/L.1. URL: undocs.org/ru/A/70/L.1 [In Ukrainian].
15. 14th UN Congress on Crime Prevention and Criminal Justice (the Kyoto Congress). URL: moj.go.jp/KYOTOCONGRESS2020/en/ [In Ukrainian].
16. Ernst Ylrih fon Vaitsezeker, Anders Vyikman. (2019). Com on! Kapitalizm, nedalekoglyadnist naselennya i ryinyvannya planetu. Dopovid Rumsckogo klyby. Samit-Knuga [In Ukrainian].
17. Kyz, O.M., Cheshko, V.F. (2017). Filosofiya nayku. Kharkiv: HNEY im. S. Kyznetsya [In Ukrainian].
18. Herbert, A. Simon. (May 1978). Rationality as Process and as Product of Thougnt. Richard T. Ely Lecture. *American Economic Review, vol. 68, 2, 1–16*.

Holovkin B. M., Doctor of law, Full Professor, Head of the Department of Criminology and Criminal-executive Law, Yaroslav Mudryi National Law University, Ukraine, Kharkiv.
e-mail: bogdangolovkin75@gmail.com ; ORCID 0000-0002-0333-9806.

Current and future criminology

The article is devoted to the research of the current state of criminological science and to determine the prospects for its development in the future. The achievements of the national criminology are reviewed, the integration of knowledge about crime and combating it is emphasized, and the coherence and synergy of scientific concepts, the introduction of a systematic method of knowledge of crime and the development of measures of preventive influence on its causes and conditions are substantiated.

Criminology examines crime, its causes, criminals and victims of crime, prevention measures. Crime is a kind of objectively dangerous behavior that poses a threat to the individual, the state, business and society. Nowadays, the newest types of objectively dangerous behavior are most often encountered in cyberspace, in the sphere of electronic money circulation, use of artificial intelligence, provision of services, use of natural and labor resources. As an open social system, crime interacts externally with similar phenomena and processes, constantly changing under their influence and spreading in space and time. In addition, being an integral part of social life, crime has the property of self-reproduction and development, linked to the development of society, of changing the living conditions of people.

It is concluded that the guidelines for the further development of criminology will be the international goals of global human development set out in the Millennium Declaration UN 2015 year and The Agenda of Sustainable Development by 2030 year.

It is considered, key problems for criminological research by 2030 will be survival of people in the fierce struggle for access to economic and natural resources; counteracting various forms and manifestations of violence and other violations of fundamental human rights and freedoms; ensuring personal and collective security in the system of social interaction; environmental protection; the use of information technology for criminal purposes; counteracting transnational crime and terrorism; drug crime and arms trafficking, etc. In addition, the scientific potential of criminological institutions will be directed to the development of tools and tools to reduce the impact on crime and the social life of such negative social phenomena as poverty, social injustice and inequality, abuse of power, abuse of power by both the authorities and the general population.

There is no doubt that, now and in the future, the development of crime will depend on social being, collective thinking and people behavior. In the workings of philosophers, political scientists and sociologists, the state of modern society is characterized by insane dynamism and instability, an increase in entropy, an increase in actual and potential risks, which is difficult to recognize and predict. This means that the existing concepts of explanation for the causes of crime will soon prove to be inoperative, as they were created in the last century on the basis of materialistic dialectics, linear thinking, contemporary ideas about the world of people, a hierarchy of values, rules and norms of people behavior in a stable society.

In the long term, applied criminology will evolve by implementing the results of the fourth industrial revolution, in particular Big Data and Analytics, Simulation, Horizontal and Vertical system Integration, Piece Intellect, artificial neural networks.

A breakthrough in the development of applied criminology will be made by artificial intelligence, biotechnology and nanotechnology. The use of innovative developments will ensure quick and correct management decisions, will form public opinion, influence the views and moods of a large number of people, correct the negative elements of public consciousness, quickly communicate to the general public the provisions of the current legislation and monitor its compliance. Among other things, digital technologies make it possible to build a system of total control and a mechanism for managing people's behavior in society. Soon by means of artificial intelligence, as well as genetic engineering, it will be possible to diagnose mental disorders, a tendency to misbehavior and criminal behavior, to classify people by degree of trustworthiness, to correct human psychophysiological defects, as well as to negative character traits that influence the choice of wrongdoing and interests.

Conclusions. On the basis of the above, I believe that in the future the value of criminology in solving human problems will increase, and the scope of the results of criminological research – will expand. On the basis of criminology will be a synthesis of industry knowledge about crime, forms and methods of combating it. New tools and instruments will be elaborated to prevent crime, as well as to protect people and property from criminal assault.

Keywords: criminology; crime; scientific paradigm; synergy; systematic approach; information technology; crime fighting.

Рекомендоване цитування: Головкін Б. М. Теперішнє і майбутнє кримінології. *Проблеми законності*. 2020. Вип 149. С. 168–184. doi: <https://doi.org/10.21564/2414-990x.149.200724>.

Suggested Citation: Holovkin, B.M. (2020). Teperishnie i maibutnie kryminolohii [Current and future criminology]. *Problemy zakonnosti – Problems of Legality, issue 149, 168–184*. doi: <https://doi.org/10.21564/2414-990x.149.200724> [in Ukrainian].

Надійшла до редакції 13.04.2020 р.